

LUTFİ PAŞA'YLA İLGİLİ YENİ BİR BELGE

İSMET PARMAKSIZOĞLU

Kanunî Sultan Süleyman devrinin bilgin vezirlerinden biri olan Lutfi Paşa, Osmanlı vezir-i âzamları arasında kişiliği ile yazdığı eserlerle ayrı bir değer taşımaktadır. Onun Osmanlı devletinin kendi zamanına değin gelen bir tarih yazdığı gibi” Yayınlayan Âli Bey. Önsöz. Kilis’li Rif’at. Tevarih-i âl-i Osman. İstanbul 1341.” ekonomi-politik alanında kaleme aldığı Asafnâme “Yay. Tschudi. Der Asafnâme des Lutfi Paşa. Berlin 1910 ve Doç. Dr. Ahmed Uğur. Asafname. İlahiyat Fak. Dergisi. Ayrı basım. ile Türk siyasi tarihinde olduğu kadar, Türk tarih yazarlığı ile de ayrı bir şöhret yaptığı herkesçe bilinmektedir. Bak. T. Gökbilgin. Madde. Lutfi Paşa. İA., M. Fuad Köprülü. Lutfi Paşa. Türkiyat Mec. Ayrı basım. İstanbul 1925.

Bizim burada sunacağımız kaynak mahiyetindeki eser ise, Lutfi Paşa’nın 1537’de donanma-yi hümâyunla yaptığı seferle ilgilidir. Bilindiği gibi Lutfi Paşa Rumeli beylerbeyi iken Barbaros Hayreddin Paşa ile birlikte ve donanma serdarı olarak Akdeniz harekâtına memur edildi. Başarda, kadirge ve yardımcı gemilerle birlikte 280 parça gemi ile 20 Mayıs’ta İstanbul’dan yola çıktı. Kâtib Çelebi, Tuhfetü’l-kibar, Yay. O. Şaik - Gökyay. İstanbul 1973. 7’vd.

İşte tanıtmak istediğimiz Kastamonu’lu Harirî Abdülcelil’in Ferahat-nâmesi bu Körföz seferi ile ilgilidir.

Kastamonu Halk Kütüphanesi’ne Numaniye medresesinden intikal eden bu yazma, 1507/1 numarada kayıtlıdır. Hamdele ve salvele bölümünü ihtiva eden birinci yaprağı düşmüştür. 2a yaprağından devam eden eser, yazarının Kastamonu’dan İstanbul’a gelişinden sonra, Galata’ya geçişi ile başlamakta ve bu tarihte Galata’dan itibaren Kasım Paşa, Sütlüce, Okmeydanı, Kâğıthane’nin o tarihlerdeki durumları, çağının edebî değerlerine göre nazım ve nesir yoluyla anlatıldıktan sonra, donanma-yi hümâyunun sefere hazırlanması, malzeme ve mühimmatın gemilere bindirilmesi, askerin ve seferde görev alan beylerle Lutfi Paşa’nın padişaha veda ettikten sonra donanmaya girmeleri, İstanbul’dan hareketle Gelibolu’ya varış ve

Gelibolu'dan hareket, Lutfi Paşa'nın Pulya (Puglia) diyarında aldığı hisarlar bölümlerinden oluşmaktadır. Divanı kırması bir yazıyla 205×150 — 130×90 mm. ölçüsünde, her sayfası 13 satırdan ibaret olan bu küçük, 46 yapraklık zafernâme, Osmanlı tarihinin bir safhasını aydınlatmak bakımından ayrı bir değer taşımaktadır.

Eserin yazarına gelince; adını “ve az’afu ibadi’llah, er-râcî bi’l-meliki’l-cemil, ahkaru’l-abîd Abdü’l-celil” diyerek belirtmekte ve “vatan-ı aslimden yani şehri-i Kastamonî’den niyyet-i sefer birle huruc idüb menazil ve merahil-i şî’ab-i hevelnâk ve vâdi-i bevâdi-i sa’abnâkde enduhnâk-i hüzn ü melâl” sözleriyle de Kastamonu’lu olduğunu bildirmektedir. Buna göre yazarın bir sipahî ya da zaîm olması ve sözü edilen Korfu seferinde görevlendirilmesi olasıdır.

Eserin yazma nedeni ise, kadarıyla diyelim ki, Zaîm Abdülcelil Bey’in Lutfi Paşa’dan ilgi görmesi ve beklemesidir. Nitekim “esb-i fikre hayret başın koyub divane gibi kendi özümde didim ki, acib ben üftâde bi-kes ü bi-cây u mu’az ve bi-zahîr ü nâ-tüvan ü bi-mülâz olan hakir-i derdmende ve fakir-i müstemende bu büzürgvâr-i nâmdarun der-i saâdetmeâbî gubarını bu alil-i pürderd gözüne sürme vireler mi?” sözleriyle bu tahassürünü dile getirmiştir. Ama bir kaç yaprak sonra “sahib-i izz ü celal olan saâdetmend bu bendelerine buyurdu kim bu memduh-i enam ve Mahmud-i hâs ü âm olunan düstur-i kerimü’ş-şanın dokuzyüz kırküş tarihi esnasında emr-i hakaniyle memalik-i Efrek’te diyar-i Pulya’da vâki olan gaza ve cihad ve anun aldıkları kıla-i pulad-nihad ve deryada olan küffar-ı bedâyinin sefayin-i güzini harkı tûb-i can-şikâr ile fülk-i felek âsâları gark olduğu mesfur-i sahayif-i esfare anı dahi bilece ilhak eyle deyü sipariş ettiler.” sözlerinden biz Abdülcelil Bey’in bu seferle ilgili günlük anılar tuttuğu, Lutfi Paşa ile yakınlık sağlayınca bu notların Paşa’nın isteği üzerine daha genişletilerek yazılması buyruğunu aldığı ve böylece de isteği ilgiye kavuştuğu kanısına varmaktayız. Kaynaklarımızdan Kastamonu’lu Abdülcelil’in, Harirî mahlasını almış bulunan şair olduğu öğrenilmektedir. Latifi. Tezkire. İstanbul 1314. 129., Kınalı zade Hasan Çelebi. Tezkire. Yay. İ. Kutluğ. Ankara 1928. I. 238 ve de A. Sırrı Levend. Gazavatnameler. Ankara, 1956. 67. Latifi’ye göre; Harirî yani, Abdülcelil. Damad Pargalı İbrahim Paşa’nın ve Defterdar İskender Çelebi’nin himayelerine mazhar olmuş, şairlerden biri olup “bu vaktin ayânından ve ümera-i kelimın

erkânındandır.” Kaside ve muamma söylemede çağının önde gelen şairlerindedir. Ama gazel söylemekte “ol kadar mehareti ve şiir demede çendan mümareseti yok idi.” Hasan Çelebi ise bu değerlendirmeyi eleştirerek tümünden onun parlak bir şair olmadığını bildirmektedir.

Latifi'ye ve Kâtib Çelebi'ye göre Kanunî Sultan Süleyman devri fütuhâtını anlatan bir Süleymannamesi ya da Tarih-i âl-i Osman'ı vardır. Keşf el-zunun. İstanbul 1941. I. 284. Kâtib Çelebi bu Osmanlı Tarihi'nin sadece Sultan Süleyman devrini ihtiva ettiğini beyan eder. A. Sırrı Levend ise eserin mevcut olmadığını söyler. Böylece Ferahat-nâme ile Hariri'nin ikinci bir eserinin varlığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Ferahat-nâme Lutfi Paşa için yazılan bir tarih kıt'ası ile bitmektedir.

Düstur-i şâh-i âzam olduğuna tamam
Tarihini ana ben didim vezîr-i afham 944(1537)

